

Croatica XVI (1985) — 22/23 Zagreb

Izvorni znanstveni članak

Krešimir Nemeč

ESEJISTIČKI ELEMENTI U POSLIJERATNOM HRVATSKOM ROMANU

UDK 886.2-4

*Specifična je odlika poslijeratnoga hrvatskog romana slabljenje njegove »epске« osnove unošenjem različitih nena-
rativnih sastojaka, u prvom redu esejističkih digresija. Ro-
mane Petra Šegedina, Vladana Desnice, Ranka Marinkovića,
Slobodana Novaka, Joze Laušića i dr. povezuje jedna temelj-
na intencija: posredovanje iskustva koje više ne može biti
ispripovijedano. U njihovim djelima bitan je duh događaja,
a ne sam događaj, važna su iskušenja duha, čar kontempla-
cije, ispitivanje vlastitih misaonih mogućnosti.*

1.

Pored svih opasnosti koje sa sobom povlače različite generalizacije, jedna nam se karakteristika poslijeratnoga hrvatskog romana čini neprijepornom. To je slabljenje njegove »epske« osnove, napuštanje principa tradicionalnog pripovijedanja: »vanjske« događajnosti, vremenske sukcesije, prostorne dinamike i kauzalnosti. Anegdotsko-fabulativni sloj evidentno je reduciran na račun nekih drugih, uglavnom nenarativnih sastojaka. Tako u roman prodiru lirske digresije, dnevnički i memoarski zapisi, dokumenti, meditacije, intelektualne debate, poetološka (metaliterarna) tumačenja vlastitih pripovijedanih postupaka. Karakteristično je da se ti integrirani dijelovi emancipiraju, »iskaču« iz pripovjednog konteksta i postaju relativno autohtone strukturne komponente unutar romana.

Međutim, do svih oblika nefikcionalne proze koji penetri-
raju u roman esejizam je svakako najdominantniji i, kad govorimo o hrvatskoj književnosti, najkarakterističniji. I modernom se hrvatskom romanopiscu esejizam ukazuje kao moguća sinteza u svijetu krize i izgubljene koherencije. Moderni senzibilitet, opterećen skepticizmom i relativizmom, našao je u esejizmu svoje prirodno uporište: esejistički način mišljenja, koji spaja racionalno i afektivno, upravo je primjeren zbilji u kojoj se ne nazire cjelovit sustav i jedinstven smisao. Petar Šegedin, Vladan Desnica, Ranko Marinković, Slobodan Novak i mnogi drugi autori prosreduju u svojim djelima iskustvo koje više ne može biti ispriповijedano. Ovi pisci provode dosljednu mikrokozmoziciju tematike i fokus umjetničkog interesa premještaju s totaliteta društvenog života na individualnu sferu, na analitičku svijest, na odnos pojedinca prema ontološkim i egzistencijalnim pitanjima. U njihovim djelima važan je duh događanja, a ne sâm događaj; važna su iskuse-
nja duha, proces samopoznavanja, ispitivanje vlastitih misaonih mogućnosti, čar kontemplacije. Subjekt romana postaje misaoni subjekt, a djelo samo protokolira njegova razmišljanja, izvješćuje o previranjima u njegovoj duši, ocrtava njegovu intelektualnu znatiželju. Vanjska romanesknost, ispriповijedani svijet doživljava i događaja te unutarnja romanesknost, svijet refleksije, stoje ovdje u očitoj suprotnosti.

Esejizam se, dakle, javlja kao sretno pribježište kojim se umjetnik oslobađa obvezujućih sustava, metoda, pravila, čvrstih formulacija. Esejizam je, ujedno, izraz radikalne skepse i razorne ironije.

Već je Robert Musil na stranicama svoga romana *Čovjek bez svojstava* (*Der Mann ohne Eigenschaften*) programatski zahtijevao odbacivanje svake ustaljenosti, logičke sistematiza-

cije, nedvoumne volje: »Nikakav objekt, nikakvo Ja, nikakav oblik, nikakvo načelo — ništa nije sigurno, sve je u nekakvoj nevidljivoj, ali nikada prekinutoj metamorfozi; u onome što je neustaljeno ima više budućnosti negoli u onome što je ustaljeno, a sadašnjost nije ništa drugo do hipoteza koju još nismo prevladali«¹. Zahvatiti te mijene, jedva zamjetne preobražaje, »ovjekovječiti prolazno« (Adorno), fiksirati dijalektički razvoj misli — sve su to zadaci koji leže izvan umijeća tradicionalnog pripovijedanja. Živjeti povijest misli, a ne povijest svijeta — u toj formuli Thomasa Manna izražena je na najpregnantniji način bit esejizma u modernom romanu.

Potrebno je međutim napomenuti da se u orizivanju esejizma poslijeratni hrvatski romanopisci oslanjaju na prethodna iskustva, na razmjerno dugu i produktivnu liniju hrvatske intelektualističke proze². Od K. Š. Gjalskog, preko Kamova, Nehajeva, Donadinija i Krleže do danas pratimo kontinuitet diskurzivno orijentirane proze, kojoj je upravo esejizam temeljna strukturna komponenta. Najzad, cjelokupno Krležino djelo, koje poslijeratnim hrvatskim romanopiscima stoji i kao predmet ugledanja i kao predmet oporbe, bitno je obilježeno esejističkim načinom pisanja i mišljenja. Pribrojimo li ovom i iskustva iz velikih evropskih književnosti, djela Prousta, Huxleya, Manna, Musila, Brocha, Sartrea, Jensa i dr., možemo s pravom zaključiti da je posrijedi specifičan fenomen zapadno-evropskog književnog kruga.

2.

Što, zapravo, podrazumijevamo pod esejizmom u romanu? To su autorske refleksije, monološke refleksije likova i različiti esejistički umeci³. Dakle, to su dijelovi koji ne pripadaju neposredno radnji, sižeu, nego »stoje izvan kompozicijskofabularnih odnosa«⁴. Esejizam je u romanu statična komponenta koja ne stoji na događajnom lancu. Esejistički dijelovi, drugim riječima, retardiraju radnju, ali produbljuju temu; oni su vertikalni usjeci u horizontalnom, linearnom narativnom toku.

¹ Robert Musil, *Čovjek bez svojstava*, prev. Z. Gorjan, Otakar Keršovani, Rijeka 1967, str. 245.

² Usp. Krešimir Nemeć, *Intelektualizacija hrvatske i slovenske proze u prvoj polovini 20. stoljeća*, »Istra« XXI/1983, br. 1—2, str. 106—116.

³ Dieter Bachmann, *Essay und Essayismus*, W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart 1969, str. 182.

⁴ Aleksandar Flaker, *Stilske formacije*, Liber, Zagreb 1976, str. 323.

Iz ovakvih određenja proizlazi da esejistički intonirani paragrafi funkcioniraju u romanu najčešće kao digresije, samostalno oblikovane cjeline, odnosno misaone nadopune ili objašnjenja određenih situacija iz radnje. Esejizam u romanu — to su analitički umeci u sintetičkom narativnom toku. Zato oni pripadaju i drugačijoj spoznajnoj razini od pripovjednih dijelova.⁵

Što se pak tiče proširenosti, esejistički element u romanu može varirati od jednostavnih, disperziranih digresija koje su česte i u tzv. funkcijskim romanima (tj. romanima s potpunom dominacijom akcije), do posve esejistički strukturiranih romana koje često nazivamo i romanima-esejima, a koji su u cijelosti određeni poetikom digresivnosti. Esejistički koncipirani romani izrazito su deficitarni u sferi događanja; fabula je atrofirala, ali se zato otvorilo široko područje tematskog produbljanja. Takav način strukturiranja pretpostavlja razbijanje tradicionalnog epskog kontinuiteta i afirmaciju segmentirane forme s labavom vezom među dijelovima. Radnja pri tom služi često kao »vezivno tkivo«, kao impuls za esejističke digresije.

Umjesto stabilne cjeline u kojoj se razabire jedinstven smisao, u esejističkim strukturiranim romanima pažnja se poklanja izdvojenim detaljima, analitičkim insertima. Mogli bismo, štoviše, konstatirati da je u takvim djelima bit upravo u esejističkim digresijama, a ne u radnji. To izrijeком potvrđuje i indikativna poetološka sekvencija iz romana *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice:

Eto sam opet odlutao! Na svakom ćošku pobjegnem sam sebi s lanca. Stalno mi se mrsi i prekida nit. To mi je stara mana, još iz djetinjstva. Vječito su me korili zbog te »niti« i zbog neprestanih digresija. A ja sam se već onda čudio: što im je toliko do te blažene »niti«! Kao da je »nit« ono najvažnije i najbitnije što čovjek čovjeku ima da saopći! I činilo mi se da baš u tim »digresijama« leži sama suština onoga što želim da iskažem.⁶

Od Prousta naovamo princip digresivnosti postao je neobično produktivan oblikovni postupak u pripovjednoj prozi. Suvremenom se romansijeru čini da se punoća svijeta i kompleksna duhovna atmosfera modernog doba ne daju sapeti u koherentan sustav i predočiti u pravilnom i sređenom pripo-

⁵ Usp. D. Bachmann, *op. cit.*, str. 143.

⁶ Vladan Desnica, *Proljeća Ivana Galeba*, PSHK, Zora — MH, Zagreb 1977, str. 113—114.

vjednom toku. Princip digresivnosti postaje, tako, tehnički adekvat, pravo sredstvo artikulacije za takvo, u biti, neepsko zahvaćanje zbilje.

3.

U velikom broju romana poslijeratne hrvatske književnosti esejistička komponenta naglašeno je prisutna. *Osamljenici* Petra Šegedina, *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice, *Roman jednog romana* Ervina Šinka, *Kiklop* Ranka Marinkovića, *Zastave* Miroslava Krleže, *Mirisi, zlato i tamjan* Slobodana Novaka, *Bogumil* Joze Laušića — to su samo najznačajniji primjerci romana sazdanih na temelju tzv. vertikalnog komponiranja,⁷ tj. produciranja razvedenih esejističkih digresija i komentara. U tim djelima akciju i događanje zamjenjuju misao i kontemplacija. Događaji služe samo zato da pokrenu misao; epske situacije, drugim riječima, iniciraju pitanja na koja se odgovara refleksijom i analizom.

Karakteristično je stoga da su glavni likovi u tim romanima misaoni subjekti, rezoneri okrenuti u pravilu prema svom duhovnom životu. Srećko i Silvio iz Šegedinovih *Osamljenika*, Desničin Ivan Galeb, Marinkovićev Melkior, Krležin Kamilo ili Laušićev Mihovil određuju se prema svijetu prije svega misaono. Stavljeni pred zapreke i probleme, ovi misaoni subjekti ne djeluju akcijom, nego rasuđivanjem i razmišljanjem. I upravo je njihovo razmišljanje avantura, dramska radnja.⁸ Uz svaku epsku situaciju razgranava se sustav varijacija, esejističkih uopćavanja, aforističkog zgušnjavanja.

Zanimljiva je u tom smislu struktura romana *Osamljenici* (1947) Petra Šegedina. To djelo svojom dijaloškom egzistencijalnom analitikom u hrvatskoj književnosti možda najdosljednije nastavlja liniju intelektualističkih romana koje je začeo F. M. Dostojevski. Osnovu romana čine misaona previranja: vanjski događaji sasvim su efemerni — sve važno zbiva se u dubinama intelekta. Nijedan se problem naime ne rješava aktivno, činom i djelom, nego isključivo misaonom aktivnošću, teorijskim diskusijama i solilokvijama. Misao je »temeljna pokuga čitavog razvitka i lica i pojedinih odnosa između njih«.⁹

⁷ O vertikalnom komponiranju usp. Gajo Peleš, *Poetika suvremenog jugoslavenskog romana 1945—1961*, Naprijed, Zagreb 1966, str. 140.

⁸ Usp. Adolf Frisé, *Roman und Essay*. U zborniku: *Definitionen. Essays zur Literatur* (ur. A. Frisé), Vittorio Klostermann, Frankfurt/Main 1963, str. 153.

⁹ Živko Jeličić, *Oslobođena lica u prozi Petra Šegedina*, u zborniku *Hrvatska književna kritika X* (ur. S. Vučetić), MH, Zagreb 1960, str. 310.

Misao zamjenjuje i pokret i glas,¹⁰ ona je lajtmotiv čitavog romana, predmet esejiškog razglabanja:

Misao! A što je misao? Od misli zapravo bolujemo svi. A ona je neegzistentna egzistentno!... Ona je oblik koji proizlazi iz skupa elemenata u datoj situaciji. Što je trokut? Rezultat položaja triju elemenata. Kojih elemenata? Triju dužina. Ali on ne postoji stvarno, on postoji samo kao rezultat. Postoje samo dužine, ako i one nisu oblik... Misao nije nešto što egzistira, ona niče iz situacije datih spoznajno-emotivnih elemenata u nama, oživjelih vanjskim svijetom. Ona je dakle ništa i nestaje odmah čim se situacija elemenata izmijeni. Upravo stoga za nju ne postoji ni prostor ni vrijeme. Koliko zabluda zbog toga!¹¹

Rijetka zbivanja u romanu imaju zapravo zadatak da pred junaka stave problem. Fabula je stoga maksimalno simplificirana. Riječ je o izrazito statičnoj kompoziciji, tipičnoj za esejiške romane: akcent nije na vremenskom, nego na pojmovnom kontinuitetu (tj. esejiškom procesu).

Ove oznake vrijede i za roman *Bogumil* (1982) Jozе Laušića. Na pokretačka pitanja djela, odnos pravovjerja i hereze, dogme i slobode, odgovara se raspravljanjem i umovanjem. Intelektualistički, esejizirani dijalog jedina je i isključiva sfera »događanja«, pa se roman približava pravilima komponiranja tipičnim za dijaloške filozofske traktate. Riječ je dakle o osobitom obliku dijaloške polifoničnosti, koji ima svoj strukturni uzor u antičkim formama kao što su sokratovski dijalog, dijatriba ili solilokvij.¹² U tom kontekstu valja spomenuti i druge intelektualističke dijaloge u romanima *Kiklop* (1966) Ranka Marinkovića ili *Zastave* (1967) Miroslava Krležе. Melkior i Maestro, Emerički i Amadeo Trupac dijalogiziraju o aktualnim ideološkim, filozofskim i znanstvenim pitanjima. Kroz njihove intelektualne razgovore, svojevrsne dijaloške eseje, ocrtava se duh vremena i daje dijagnoza njegova stanja. Pri tom valja primijetiti da dijaloške strukture oblikuju samostalне centre koji funkcioniraju kao digresije. Ono što je Bahтин analitički pokazao u romanima Dostojevskog, vrijedi i ovdje: dijalog je uvijek izvan sižea, unutrašnje je nezavisan.¹³

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Petar Šegedin, *Osamljenici*, Zora — GZH, Zagreb 1968, str. 138—139.

¹² Usp. o tome Mihail Bahtin, *Problemi poetike Dostojevskog*, prev. M. Nikolić, Nolit, Beograd 1967, str. 170. i dalje.

¹³ *Ibid.*, str. 334.

4.

Međutim, ni u jednom djelu nije »esejifikacija« kao strukturalni princip tako dosljedno provedena kao u romanu *Proljeća Ivana Galeba* (1957) Vladana Desnice. Štoviše, upravo su u njemu pripovijedanje i refleksija, roman i esej, tako neraskidivo povezani da oblikuju novu simbiotsku formu. *Proljeća Ivana Galeba* naime paradigmatičan su primjer realizacije romana-eseja kao specifičnog žanrovskog hibrida. Kategorija događanja u njemu potisnuta je u drugi plan, a prevladavaju digresivne progresije o raznim temama: ljubavi, smrti, ljepoti, bogu i sl. Te teme sređuje u jedan koherentan diskurzivni niz centralna konfesionalna svijest Ivana Galeba. Njegova je pozicija u romanu tipično esejistička: taj se emancipirani, samosvjesni misaoni subjekt želi odrediti prema svakom problemu, prema svakom pitanju koje se nadaje suvremenom čovjeku.

Desničin roman u potpunosti afirmira tzv. esejiziranu naraciju.¹⁴ Galebove misli formiraju tematski razgraničene cjeline, svojevrsne mini-eseje: pojmovne analize i esejistička uočavanja daju osnovni ton čitavom romanu. Kao što je u kritici primijećeno, romanopisac ovdje ne priča o životu, nego o njemu rasuđuje:¹⁵ fikcionalni svijet romana ozbiljno je poljuljan.

Zanimljivo je da se unutar djela, u nizu autotematskih pasaža koji eksplicite pokazuju svijest o primjenjenim literarnim postupcima, izlaže svojevrsna poetika esejističkog romana, odnosno nacrt intelektualističke proze koja se, u ime slobode asocijacija i misli, svjesno lišava kontinuiteta priče:

Da ja pišem knjige, u tim se knjigama ne bi događalo ama baš ništa. Pričao bih i pričao što mi god na milu pamet padne, povjeravao čitaocu, iz retka u redak, sve što mi prođe mišlju i dušom. Časkao bih s njim. Ako uopće ima poezije, tad je poezija ono na što naša misao i naša senzibilnost naiđu lutajući pustopašicom. Upregnute pod bilo što, vođene bilo kojom ucrtanom stazom i uperene na bilo kakvu poentu, one teško nailaze na pravu poeziju. Punio bih mu uši svakojakim buncanjem i maštanjima. Tek ovdje-ondje, u svakom petom ili desetom poglavlju, malo bih zašarao kao da se tobože nešto događa ili kao da će se tobože nešto dogoditi, toliko da bih ga obmanuo pa da me ne napusti, kao što obmanjujemo dijete koje smo protiv njegove volje izveli u šetnju. A onda bih mu

¹⁴ Usp. G. Peleš, *op. cit.*, str. 132.

¹⁵ *Ibid.*

opet za daljnjih pet ili deset poglavlja bajao što mi samo od sebe navire na usta. (Kako li odahnem kad u mojoj lektiri nabasam na istomišljenika! Kad, na primjer, naiđem na vapaj jednoga: »Htio bih napisati knjigu bez sa-držaja!« ili na refleksiju drugoga: »Čitav je problem u tome da čovjek iznađe nekakav način, nekakvu formu, u kojoj će slobodno moći da piše što god hoće.« Kao da iz tuđih usta čujem svoj vlastiti uzdah!)¹⁶

Asocijativnost je osnovno tehničko sredstvo esejizirane naracije. Umjesto jedinstvenog narativnog toka, Desnica obli-kuje svoj roman kao stalno asocijativno kretanje naprijed-na-zad duž vremenske osi, kao stalno prekidanje i nastavljanje.¹⁷ Ta svojevrsna »interativno-durativna tehnika«¹⁸ ima za poslje-dicu ne samo neprekidno oblikovanje esejističkih digresija, nego i tematske varijacije, ponavljanja, paralelizme, lajtmotive i sl. To romanu daje izgled nedovršenosti i otvorenosti novim poticajima: esejizam je neprekinut proces. S pravom je, u vezi s romanom *Proljeća Ivana Galeba*, primijećeno da je posrijedi originalna romaneskna struktura u kojoj bi pisac mogao i da-lje dopisivati nova poglavlja, inkorporirati nesmetano nove-lete i beletrističke eseje, a da time ne naruši idejnu osnovu i evokativno-poetsku čistoću djela.¹⁹

5.

Esejizam se u romanu pojavljuje kao mogućnost da autor svo-je idejne i estetske stavove, umjesto direktnog iznošenja u ne-fikcionalnoj formi, oživi u literarnom žanru prikazujući ih kao stavove fiktivnih likova. Esejizam, dakle, čini na neki način intelektualni okvir djela; njime se maskiraju piščeve teze, uvje-renja, doktrine. Zastupajući i braneći određene idejne stavove, likovi zapravo neposredno prikazuju »život« ideja, oduzimajući im uopćenost koju bi imali u čistoj formi eseja ili rasprave.

Esejizam se, najzad, u poslijeratnom hrvatskom romanu pojavljuje u još jednoj vrlo karakterističnoj funkciji. On je, naime, sadržajna komponenta neophodno potrebna tamo gdje izuzetno kompleksna duhovna pozadina zahtijeva posebna ob-jašnjenja i raspravljanja. Esejističko razglabanje i refleksija

¹⁶ V. Desnica, *op. cit.*, str. 88—89.

¹⁷ Radivoje Mikić, *Poetički stavovi u »Proljećima Ivana Galeba«, »Gradina« XX/1985, br. 6, str. 84.*

¹⁸ Usp. Theodore Ziolkowski, *Strukturen des modernen Romans*, List Verlag, München 1972, str. 87.

¹⁹ Vlatko Pavletić, *Djelo u zbilji*, Naprijed, Zagreb 1971, str. 209.

predstavljaju dakle mogućnost da se slojevitost stvarnosti prikazane u radnji odrazi i komentira u mnogoznačnosti posredujuće spoznaje.²⁰ Stoga je esejizam karakterističan sastojak u romanima koji fiksiraju urbanu intelektualnu sredinu, koji ocrtavaju duhovni obzor određena vremena kroz prizmu likova-intelektualaca. U *Kiklopu* Ranka Marinkovića ili *Zastavama* Miroslava Krleže esejizam je prizvan kao tipičan izraz urbanog kompleksa, kao idealno umjetničko sredstvo u tematizaciji idejnih kretanja, društvene zabave, rafinirane salonske konverzacije. U Šinkovu *Romanu jednog romana* (1955) esejizmom se produbljuje slika revolucionarnih gibanja i opće duhovne klime u Evropi između dvaju ratova, a esejizam je ujedno preuzeo i značajnu funkciju u interpretaciji i međutekstnom modeliranju.²¹ Slobodanu Novaku u romanu *Mirisi, zlato i tamjan* (1968) esejistička komponenta bila je potrebna za stvaranje kompleksne slike intelektualnog raspoloženja i antiideologijske slike intelektualnog raspoloženja i antiideologijske usmjerenosti svoga literarnog junaka.

Umjetnička tematizacija-obrazovana pojedinca i njegovih duhovnih, misaonih aktivnosti priziva dakle novu strategiju u kojoj se pripovjedna građa podređuje intelektualnoj projekciji. Analitička introspekcija zamjenjuje sintetičko, panoramsko sagledavanje stvarnosti, a individualne sudbine potiskuju probleme društva i kolektiva. Stoga se narativna struktura otvara za brojne analitičke inserte i misaone eksplikacije. To je, dakako, dovelo ne samo do značajnih promjena u strukturi pripovjedne proze, nego je iziskivalo i temeljite promjene u čitateljskoj formaciji. Sigurno je da romani poput *Proljeća Ivana Galeba*, *Kiklop* ili *Zastave* traže obrazovana recipijenta, sposobna da prati i prihvati igru koju mu je nametnuo suvremeni poeta doctus.

Prisutnost esejizma u poslijeratnom hrvatskom romanu posljedica je, dakle, i općeg tematskog preusmjerenja i promjena u pripovjednoj dispoziciji, tj. unutar žanrovskih previranja. Ta su dva momenta, naime, kongruentna i neodvojiva, a rezultat je općenito slabljenje pripovjedne osnove romana. Ostaje nam da vidimo kako će taj proces teći dalje. Tek konstatirajmo da je nova generacija tzv. hrvatskih fantastičara (P. Pavličić, G. Tribuson, D. Kekanović i dr.) krenula drugim smjerom i donekle najavila ponovni »povratak« pripovijeda-nju.

²⁰ Usp. Gerhard Haas, *Essay*, J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1969, str. 75.

²¹ *Roman jednog romana* prati i komentira sudbinu Šinkova romana *Optimisti*, koji je napisan još 1934. godine ali zbog raznih okolnosti nije tiskan sve do 1954.

Summary

The author is concerned with elucidating a highly specific feature of the Croatian post-war novel manifested as slackening of its »epic« texture due to the introduction of various non-narrative elements, primarily essayistic digressions. The novels of Petar Šegedin, Vladan Desnica, Ranko Marinković, Slobodan Novak, Jozo Laušić and others share the same basic intention: conveyance of experience that can no longer be narrated. Rather than the event itself, it is the spirit of the event that counts in these novels, the trials and ordeals of the mind, the magic of contemplation, the endless probing of one's reflective potentials. The acting hero of the novel has become a contemplating »hero« and the literary work itself, only a record of his thoughts, a report on the seething of his soul, a reflection of his intellectual curiosity. Essayism forms the intellectual framework of the novel, masking the author's ideas, convictions and doctrines. It has furthermore become an indispensable component of the contents when the spiritual background is so complex as to require additional explanation and exposition (as for instance in *The Cyclops* by R. Marinković, *Banners* by M. Krleža, *The Springtimes of Ivan Galeb* by V. Desnica, etc.). The narrative structure has been broken down to incorporate numerous analytical interpolations and reflective explications. This has of course brought about substantial changes in the structure of narrative fiction, resulting in an entirely new narrative strategy in which the novelistic texture is subordinated to intellectual reflection.